

szándékát. Ő meg van arról győződve, hogy amit akar pusztán háborús fenyegetésekkel, háború nélkül is elér.

Meg kell védeni a francia-angol barátságot Berlin és Róma cselvetéseitől. A két országnak meg kell szereznie azt, amiök hiányzik: Franciaországnak légiflottát, Angliának szárazföldi hadsereget.

Véget kell vetni az angol és francia részről történő békevágy határoztatásának — mert ebben senki sem kételkedik — és át kell térni a fegyveres ellenállás kiépítésére a totális államok határt nem ismerő követeléseivel szemben — és ebben sokan kételkednek.

KAREL CSAPEK

A demokrata csehszlovák államal együtt, úgyszólván: egyidőben múlt ki a csehszlovák demokrácia egyik legnagyobb fia Karel Čapek. Amivel pedig túlélte már nem volt élet, hanem a szegény, a megaláztatásig terjedő egy egész élet, egy egész emberöltő munkájának romjai felett. És olyan szomorúan igaz az, amit egyik róla szóló megemlékezésben olvastunk: „Karel Čapek halála még szűkebbé tette határainkat.” A régi, a demokrata csehszlovák állam, ha talán nem is gyökerében, de külsőleg egészen megszűnt Čapekkel. El is kellett mennie, mert úgysem találta volna honját hazájában. Mert először földrajzilag kisebbedett meg az ország, azután erkölcsileg, fosztották ki szanifit megalkuvással és vaksággal vele egyorsú nemzetek — és most gerincét, egész jellegét, létjogosultságát veszik ki belőle. Egy prágai levél azt írja Čapek haláláról — már úgylátszik levélben menekül el a fájdalom kifejezése is erről a földről: „Ez nem halál, ez alattomos gyilkosság volt.”

Pedig mennyire kellett volna még Čapek legázolt népének, a legázolt európai emberségnek Ő volt az, aki a gyászos szeptemberi napok után még hirdetni merete: Még nem veszett el minden! Példát akart mutatni, hogy még így is ilyen körülmények között is kell hinni és küzdeni. És ime neki is el kellett hagyni annak a gyenge

hitnek és vigasztalan küzdelemnek a színterét. De mi tudjuk, hogy a küzdelem tovább folyik, és Čapek is tovább küzd és nincs az az indeksz, ami ne tenné küzdelmét csak még hatékonyabbá. Halála gyilkosság, műveinek szellemének korlátozása több mint gyilkosság. De nem egy gyilkosságon győzedelmeskedik a gondolat.

Minket ő úgy érdekel, mint aki közel állott hozzánk, mint egy kis dunamedencei testvérnép gondolatának hordozója, mint a csehszlovák demokrácia legjellegzetesebb irodalmi képviselője. Igaz, mély embersége érlelte ki a szabadság, s szabad gondolat szeretetét, demokráciája a néppel való közösséget, felelősséget a mában.

Európa haladózszellemű írói közül egyik legkorszerűbb és legismertebb. Műveit minden kultúr nép nyelvére lefordították, egész sora művét lefordították magyarra is. A HID is megemlékezett egyik könyvéről. — Tárnya mindig a mindennapi élet, kis emberek és kis sorsok, kispolgárok, munkások, utopista-intellektüelek élete. Jól emlékszem egy könyvére „Egy mindennapi élet”, egy öreg nyugdíjas vasútasra, aki szépen, nyugodtan élhetett volna, de felverik nyugalmát visszaemlékezései, és miközben életét értékelné, felzavarjak gondolkodását, lelkét és kérdéssé teszik jónak gondolatát. Eszembe jut Hordubal, az Amerikából megjött paraszt keserű tragédiája. És a regények tündő alakjai nyomán ott áll előttem a

kis emberek életét olyan szeretettel, lélekbelató barátsággal boncolgató, sorsukat feloldani kívánó író. Élnék bennem alakjai hatalmas színművének a „Fehérkő”-nek, ennek a militarizmust és diktatúrát hihetetlen erővel csúfoló, megrázó erejű munkának. A pacifista kis orvost elgázolja a félrevezetett, örjögő tömeg. Gondolta-e Čapek akkor, hogy még ő maga is megéri a békeszerető csehszlovák demokrácia legázolását, s hogy még életében indekszre teszi ezt a könyvét hazájában a vad örület?

Irodalmi munkája mellett szíleskörü újságrírói munkát is végzett. Nem várta meg, míg könyvvé érik meg egy-egy gondolat, hanem a mai kor lázas sietségével vetette mindjárt papírra tárca, cikk formájában mozdánivalóját, állásfoglalását, ami mindig kinyilatkoztató erejű volt. Mert nemcsak irodalmár volt, hanem hevülő, lelkesedő, élesfegyverű harcos is, aki úgy irodalmi, mint újságrírói munkásságával hozzájárult az új európai szellemiség kialakulásához. Mindennapos újságrírói működésével, Európa éber, kulturális lelkiismereteként figyelte a dolgokat és megemlékezett róluk. Rögtön reagált minden igazságtalanságra, rögtön felemelte szavát minden jogtíprás, kis emberek, kis nemzetek megrövidítése ellen.

Népe igazán jól ismerte és nagyon szerette. Elég Čapek nevét ismerni és felemlíteni akárhol is egy cseh előtt, hogy felmelegedjen és lelkesedéssel beszéljen róla. Hogy milyen ismert volt, mutatja az is, hogy nevét kezdőbetűivel használták. Masarykról írt életrajzának címe: „K. Č. Beszélgetés T. G. M.-el”. És nem véletlen, hogy e két név itt egymásmellé került. Čapek nagyon közel állt Masarykhoz, gondolataiban, a több százados cseh szabadságküzdelem hagyományához való ragaszkodásában egyenes leszármazottja és to-

vábbképzője volt. E két nevet nem csak hazájuk, de egész Középeurópa ismerte. Aki Csehországban élt, egy ideig láthatta, hogy vasárnaponként hogy kapkodják az emberek a legismertebb demokrácialap, a „Lidove Noviny” számaint, ha máskor nem olvasták is, csak azért mert itt minden vasárnap az első oldalon megjelent Čapek egy kultúr-tárcája. Itt jelentek meg az ifjú csek nemzedék nevelő irodalmi, szociológiai és kultúr-politikai cikkei, átfogó tanulmányai napjaink mozgató erőiről és eseményeiről.

Mint a Pen-klub egyik számottevő tagja a múlt nyáron a Pen-klubnak Prágában tartott nemzetközi kongresszusa alkalmával a következőket írta egy cikkében: „A Pen-klub nem fejez ki semmilyen egyoldalú politikai irányzatot; küldetése univerzális (egész világra szóló) nemzeti és pártviták felett álló. És mégis tandi vagyunk, annak, hogy a Pen-klub nemzetközi kongresszusai az utóbbi években majdnem tüntető jellegűek; ünnepélyesen, erőteljesen és egyértelműen nyilvánul meg rajtuk a védekezés a szellem bármilyen elnyomása ellen és a gondolat szabadságának harcos követelése, mert a szellem szabadságában az irodalom és művészet legfontosabb végvárat védj. Aki pedig a szellem szabadságában a legmagasabb kultúr-örökséget látja, kikerülhetetlenül az általános emberi szabadság álláspontján áll a demokratikus szabadság, emberek és nemzetek egyenlőségének, a nemzetközi megegyezésnek és az erőszak nélküli békének a alapján. Ezen az alapon áll ma majdnem minden nagy költője és írója a világnak, és a Pen-klub kongresszusai alkalmat adnak nekik arra, hogy ezen nagy hitüket nyomatékosan elmondják.” — Ez a hitvallása és meggyőződése a Pen-klubról egészen őszintén szívből jött Jules Romains ugyanakkor a csehszlovák demokrácia védelméről mint elsőrangú európai szűk ségről, beszélés mégis mikor a csehszlovák demokráciára és vele

együtt Čapekra halálos tragédia nehezült, a müncheni egyezményt, amint a béke mentőjét ünnepelte. És ebben Čapek nemcsak egyetlen ember követhetlenségét látta, hanem megalkuvásnak a szellemet meghazudtoló és eláruló olyan példáját, hogy ki akart lépni a Pen-klubból s csak Wells rábeszélésére maradt meg.

És azóta oltört valami lelkében, hitt ugyan még, de érezte, tudta, hogy nincs akivel közölje hitét, cenzurával, inkekssel választják el a néptől, éreznie kellett elhagyatottságát, ahogy a csehszlovák nép érezhette magányos igazságát az erőszakkal szemben.

Visegrádon temették el a cseh szellem legnagyobbjai mellé, Dvo-

rák, Smetana, Čech, Purkin mellé. Holttestét Mach, régi cseh költővel együtt ravatalozták fel, aki száz évvel ezelőtt halt meg, de akit most egy nép kegyelete elhozott a barna szomszéd által elfoglalt területről, hogy legalább földrajzilag szabad földön nyugodjon.

A szellem azonban nem törődik földrajzzal, a nép bármilyen le-tört, a szabadság bármennyire legázolt Čapek szelleme, a szabadság, emberiség szelleme felette lebeg és a szabadságért annyiszor vérrrel öntözött földbe hullatja

nem tiporható magjait a csehszlovák és egyéb népek eljövendő szabadságá-nak.

Tóti András

Krónika

— Moszkvában megkezdtek a Tanácsok Háza építését. A szovjet műépítészek, mérnökök és művészek elgondolása szerint, a Tanácsok háza a szocialista építést kell, hogy képviselje és méreteiben túl kell szárnyalnia a világ összes épületeit. Az Empir State Bulding „csak” 408 méter magas, az Eifel torony 300 méter. A Tanácsok Háza 420 méter magas lesz. Még a az épület 320 méter és a tetetjén fölállítandó Lenin szor a teteje szerint 100 méter magas.

A Tanácsok Háza két és fél millió köbméternyi területet foglal el. Az épület súlya egy millió háromszázezer tonna, annak ellenére, hogy az építést egy nemrégben fölfedezett könnyű anyaggal végzik. Az épület acélvázának súlya háromszázezer tonna és a fölhasználható acélmennyiségből egy 1750 km. hosszú vasútvonalat lehetne építeni.

— A németországi könyvtárakból újabban kitiltották negyven svéd író köztük Karin Michaelis műveit.

— A beográdi egyetem hallga-

tóinak 63 százaléka tandíjmentes és vagy kénytelen a tanuláson kívül munkát vállalni, vagy támogatásra szorul. A diákegyesületek most akciót indítottak, hogy a szegénysorsu diákok elemezését biztosíthassák.

— A zágrebi statisztikai hivatal kimutatása szerint annak ellenére, hogy a lakosság száma erősen emelkedett, a tejfogyasztás 15 százalékkal csökkent két év alatt. Ugyanilyen arányban csökkent a tejfel-, vaj-, sajt-, gyümölcs- és főzelék fogyasztás is, ami az árak átlagos 39 százalékos emelkedésével magyarázható. Csökkent a borju- és marhahús fogyasztás is, amivel szemben a disznó-, de különösen a lóhús fogyasztása emelkedett.

— Az USA kormánya az SSSR-nek hatalmas mennyiségű hélium szállítását engedélyezte, ugyanakkor amikor annak eladását megtiltotta Németországba.

— Az angol frontharcosok szövetsége a hasonló németországi alakulattal minden kapcsolatot megszakított.

— 1939. január 1-től kezdve a volt Ausztria területén bevezették a vaj- tojás és zsírjegyet.